

2. *Fricties in het kerkelijk samenleven*

Twee kerkelijke gemeenschappen met ieder hun eigen sfeer en 'cultuur' kwamen in 1892 bij elkaar. Dat ging niet zonder spanningen en conflicten. De afgescheidenen hadden geleefd in een gemoedelijk, wat conservatief klimaat, met nadruk op persoonlijke vroomheid en individuele verantwoordelijkheid. De dolerenden waren anders. De voormannen waren actiever, moderner, militanter, met een sterker accent op confessionele en kerkrechtelijke bindingen, onder de gewone gemeenteleden heerste een meer volkskerkelijke geest, en allen samen werden centraal gedirigeerd door de veldheren Kuyper en Rutgers en hun 'stafofficiëren'.

Na de Vereniging profileerden sommige broeders van B zich nogal nadrukkelijk in de kerken. Hun predikanten waren verre in de minderheid. In 1892 had de Christelijke Gereformeerde Kerk 300 predikanten tegen de Nederduitse Gereformeerde Kerk ± 120 ¹². Wellicht was dat een extra drijfveer voor de mannen van B om zich toch vooral niet te laten overvleugelen. Aan de zijde van de broeders van A riep dat dikwijls irritatie op. Gevoelige punten waren daarbij bijvoorbeeld:

- niet willen spreken over 'afscheiding', maar altijd over 'tot reformatie komen' of 'tot openbaring komen' van een kerk
- kritiseren van gewoonten uit de Christelijke Gereformeerde Kerk en presenteren van de Nederduitse Gereformeerde Kerk-opvattingen als de vanouds gereformeerde en enig wetenschappelijk en historisch verantwoorde
- neerbuigend spreken over de docenten en studenten van de Theologische School
- propageren van de vroegdoop, onenigheid over het woord 'amen' na de doopformule en het houden van een 'aanspraak' tot de doopouders

in Nederland 2 (1988) 51-68.

12. Gegevens over de predikanten uit *Jaarboekje CGK* 1892 en *Handboekje NGK* 1892. In de periode 1893-1902 leverde de Theologische School (TS) ± 125 en de theologische faculteit van de Vrije Universiteit (TFVU) ± 85 kandidaten af. In de periode 1903-1911 was het beeld totaal anders: de TS leverde er ± 20 en de TFVU ± 110 . Ook in de generale synodes was er onder de predikanten een permanent numeriek overwicht van A-mannen: in 1893 15 tegen 5, in 1896 13 tegen 7, in 1899 12 tegen 8, in 1902 15 tegen 5, in 1905 13 tegen 5 bij 2 TFVU-leerlingen van na 1892, in 1908 13 tegen 9 bij 1 TFVU-leerling en 1 TS-leerling, in 1911 12 tegen 6 bij 2 TFVU-leerlingen en 4 TS-leerlingen. Deze verhoudingen tonen aan, dat men de ontwikkelingen in de verenigde kerken niet kan zetten op de noemer van een kwantitatieve dominantie van de B-richting.